

«ΚΑΡΦ(ΑΚΙΑ)» ΚΑΙ «ΚΑΡΦ(ΙΤΣΕΣ)» ΣΤΗΝ ΙΜΒΡΟ:
ΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΕΠΙΘΗΜΑ [-áĸ]
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΥΠΟΚΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΕΠΙΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΜΒΡΙΑΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

1. Εισαγωγή (Στοχοθεσία – Μεθοδολογία – Υλικό)

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η παρουσίαση και ερμηνευτική προσέγγιση του παραγωγικού επιθήματος (στο εξής Π.ΕΠ.) [-áĸ] στο παραγωγικό σύστημα του ιμβριακού ιδιώματος (στο εξής Ι.Ι.).¹ Έτσι, μετά από μια σύντομη παράθεση του μεθοδολογικού πλαισίου και της προέλευσης του υλικού στο οποίο στηρίχθηκε η παρούσα μελέτη, θα ακολουθήσει η περιγραφή και η ερμηνεία της θέσης του συγκεκριμένου Π.ΕΠ. στο μορφολογικό σύστημα του Ι.Ι.

Το επίθημα θα εξεταστεί σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο καθώς και συγκριτικά σε σχέση με δεδομένα της ΝΕ.Κ.

Το υλικό που αποτέλεσε το άμεσο corpus για την πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης είναι ένα σύνολο 10.000 περίπου λημμάτων από το υπό προετοιμασία Λεξικό μας του γλωσσικού ιδιώματος της Ίμβρου. Θεωρήσαμε προτιμότερο να στηριχθούμε στο παραπάνω γλωσσικό υλικό καθώς κρίναμε ότι αυτό εξυπηρετεί καλύτερα τις απαιτήσεις του συγκεκριμένου θέματος και την ασφαλέστερη εξεύρεση του συνόλου, κατά το δυνατόν, των επιθηματοποιημένων με το Π.ΕΠ [-áĸ] παράγωγων λεξικών τύπων του Ι.Ι. Με τη σειρά του το παραπάνω corpus στηρίζεται αφενός σε προσωπικό αρχείο μαγνητοφωνημένων κειμένων του Ι.Ι. (από ηλικιωμένα – στην πλειοψηφία τους – άτομα), αφετέρου σε 12 αναφερόμενα στο Ι.Ι. χειρόγραφα,² 3 εκ των οποίων φυλάσσονται στο Ιστορικό

1. Για το Ι.Ι. πρβ. κυρίως Ν. Ανδριώτης, «Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Ίμβρου», Αθηνά 42 (1930) 146-187 (φωτοτυπική αναπαραγωγή από τις εκδ. Ελεύθερη Σκέψις, 1996, σσ. 1-45)· Κ. Χατζηαντωνίου, «Αφιέρωμα στην Ίμβρο», *Ελληνική Διεθνής Γλώσσα* 5, 2 (38) (1999) 121-124· Κ. Σ. Ξεινός, *Του νησιού μας η γλώσσα: Γλωσσάρι της Ίμβρου*, Θεσσαλονίκη 1981· Ξ. Τζαβάρας, *Λεξικό του ιμβριακού ιδιώματος (ερμηνευτικό-ετυμολογικό)* (υπό έκδοση), η διδακτορική διατριβή του γράφοντα (Ξ. Τζαβάρας, *Το μορφολογικό σύστημα του ιμβριακού ιδιώματος* (υπό έκδοση)).

2. Για τον ακριβή αριθμό, τη χρονολόγηση καθώς και τα στοιχεία του συλλογέα κάθε χειρογράφου πρβ. Ξ. Τζαβάρας, «Γάσεις και καταστάσεις της γενικής στο μορφολογικό σύστημα του γλωσσικού ιδιώματος της Ίμβρου», *Ελληνικά* 58,1 (2008) 117 καθώς και ο

Λεξικό της Νέας Ελληνικής της Ακαδημίας Αθηνών και 9 στο Σπουδαστήριο Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και τέλος στην αποδελτίωση των ιμβριακών ιδιωματικών κειμένων του Π. Καλαϊτζή από τα περιοδικά *Κριτόβουλος*³ και *Ιμβριακός Αγώνας*⁴ καθώς και των επίσης ιμβριακών ιδιωματικών κειμένων του Ξ. Τζαβάρα που βρίσκονται δημοσιευμένα στη μηνιαία εφημερίδα *Ιμβριακός Παλμός* από τον Δεκέμβριο του 2004 έως και το 2007.⁵ Τέλος, σχετικά με το παραγωγικό σύστημα του Ι.Ι. έχει ασχοληθεί ο αείμνηστος Ν. Ανδριώτης στη διδακτορική του διατριβή.⁶

2. Περιγραφή

Από το σύνολο των 3815 ιδιωματικών ουσιαστικών (στο εξής: ΟΥΣ) που απαντούν στο παραπάνω γλωσσικό corpus μόλις 7 αποτελούν παράγωγους σχηματισμούς με την προσθήκη του Π.ΕΠ [-ák]. Τα ΟΥΣ αυτά (με τις αντίστοιχες σημασίες τους) είναι κατ' αλφαβητική σειρά τα εξής: [agaθák] «είδος λουλουδιού», [fiδák] «είδος λουλουδιού», [furlák] «είδος σβούρας» [karfitsák] «βελόνα», [ranirák] «είδος λουλουδιού», [parák] «είδος λουλουδιού», [vurtsák] «είδος λουλουδιού». Εξάλλου, εκτός από τα παραπάνω 7 ιδιωματικά ΟΥΣ, στο παραπάνω corpus απαντούν και ορισμένα άλλα που συγχρόνως συναντώνται και στη ΝΕ.Κ. και δηλώνουν μέρη του σώματος αλλά χρησιμοποιούνται όχι με την υποκοριστική σημασία (όπως στη ΝΕ.Κ.) αλλά για έκφραση αρνητικών συναισθημάτων (π.χ.: μίσους, οργής, θυμού, κτλ) στα πλαίσια επιφωνηματικών εκφράσεων. Τέτοια ΟΥΣ⁷ είναι: [kurm-ák maták, ñxák, ruðarák, ÷irák], κτλ.,⁸ τα οποία

ίδιος, «Η μορφολογία του ρήματος στο γλωσσικό ιδίωμα της Ίμβρου: πρόταση κατηγοριοποίησης», *Πρακτικά της 4ης Συνάντησης Εργασίας Μεταπτυχιακών Φοιτητών του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών*, 2009, σσ. 338-339.

3. Π. Καλαϊτζής, «Τοπωνυμικά της Ίμβρου», *Κριτόβουλος* 3, 2 (1973) και ο ίδιος, «Ένα συνηθισμένο φαινόμενο στα τοπωνύμια της Ίμβρου», *Κριτόβουλος* 7 [Παράρτημα] (1977) 7-9, 13.

4. Π. Καλαϊτζής, «Φραγκοπήδημα», *Ιμβριακός Αγώνας* 30 [χωρίς χρονολόγηση].

5. Ξ. Τζαβάρας, «Ιμβριακό Κείμενο», *Ιμβριακός Παλμός* 13-23 (2004-2005) 3.

6. Πρβ. Ανδριώτης, ό.π. (σημ. 1), σσ. 180-187.

7. Στη μελέτη μας αναφέρονται μόνο τα 5 ΟΥΣ που έχει εντοπίσει ο Ανδριώτης ως παραδείγματα της σημασιολογικής κατηγορίας «μέλη του σώματος» (σε αντίθεση με τα 7 προηγούμενα ΟΥΣ που αποτελούν μεμονωμένες περιπτώσεις).

8. Πρώτος ο Ανδριώτης (πρβ. Ανδριώτης, ό.π. (σημ. 1), σ. 185) είχε εντοπίσει την ιδιωματική αυτή χρήση του [-ák] διατυπώνοντας τα εξής: «ο υποκορισμός εις το ιδίωμα της Ίμβρου [ðen] εκφράζεται [...] ουδέποτε διά της αλλαχού κοινοτάτης καταλήξεως -άκι, της οποίας, άγνωστον διά τίνα λόγον, γίνεται χρήσις μόνον όταν πρόκειται να εκφρασθή οργή και περιφρόνησις προς το υποκοριζόμενον αντικείμενον και δη εις κατάρας και υβριστικάς φράσεις».

χρησιμοποιούνται σε επιφωνηματικές εκφράσεις ως εξής:⁹

[e p na vγún ta *matáka* s! // e p na tsakízdan tu *puðaráki* s kí na mín ísunis ná rts! // e p na faγ ta *χiráka* s ta kumupšiygména i fáγsa kí tu mamúð¹! // e p na maðúsán ta *ñháka* s kí na mín ísunis na tu pḗs! // vγíki ap tu purnó kí dé ksanafañki tu *kur máki* ts!¹⁰

Τα παραπάνω ΟΥΣ μπορούν, με σημασιολογικά κριτήρια να διακριθούν σε 3 ομάδες ως εξής:

Είδος λουλουδιού	Όργανο	Μέρος του σώματος / αρνητικό συναίσθημα
[agaθάκ]	[furlák]	[kurμάκ]
[fiδάκ]	[karfitsák]	[matάκ]
[paniráκ]		[ñháκ]
[papάκ]		[puðaráκ]
[vurtsák]		[χiráκ]

Προσεγγίζοντας τη θέση του Π.ΕΠ [-ák] στο Ι.Ι., όπως αυτό εμφανίζεται στο προαναφερθέν corpus, διαπιστώνει κανείς ότι οι σημασίες με τις οποίες κυρίως απαντά είναι του «είδους λουλουδιού» και του «μέλους του σώματος» σε περιβάλλον οργής, θυμού, κτλ και δευτερευόντως του «οργάνου», οι οποίες εκ πρώτης όψεως δεν φαίνεται να μπορούν να συσχετιστούν με εκείνη του υποκορισμού¹¹ η οποία και αποτελεί τη σημαντικότερη και κατά πολύ συχνότερη σημασία¹² με την οποία το

9. Τα παραδείγματα των επιφωνηματικών εκφράσεων στο εσωτερικό των οποίων απαντούν οι πιο πάνω παράγωγες λεξικές μονάδες προέρχονται από τον Ανδριώτη (Ανδριώτης, ό.π. (σημ. 1), σ. 185 προσαρμοζόμενα στην φωνητική ορθογραφία που στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης υιοθετούμε.

10. Με τον όρο «επιφωνηματικές εκφράσεις» εννοούμε τις εκφράσεις με έντονη την παρουσία συναίσθηματος.

11. Αναφορικά με την παραγωγική διαδικασία του υποκορισμού πρβ. κυρίως P. Bakema – D. Geeraerts, «Diminution and Augmentation», G. Booij – C. Lehman – J. Mugdan – S. Skopeteas – W. Kesselheim (επιμ.), *Morphology / Morphologie*, Βερολίνο - Νέα Υόρκη 2004, σσ. 1045-1052 και P. Daltas, «Some patterns of variability in the use of diminutive and augmentative suffixes in spoken Modern Greek Koine (MGK)», *Γλωσσολογία* 4 (1984) 63-88, ενώ για τον υποκορισμό σε διαλεκτικά συστήματα της Νέας Ελληνικής πρβ. τη διπλωματική εργασία της Δ. Μελισσαροπούλου, *Η μορφολογική διαδικασία του υποκορισμού στη διαλεκτική ποικιλία της Ελληνικής. Σύγκριση με την ΚΝΕ*, Πάτρα 2006. Τέλος, για την παραγωγική διαδικασία του υποκορισμού στο Ι.Ι. και τα υποκοριστικά Π.ΕΠ πρβ. Ξ. Τζαβάρας, «Υποκοριστικά παραγωγικά επιθήματα στο γλωσσικό ιδίωμα της Ίμβρου: κατανομή - περιορισμοί - βαθμός παραγωγικότητας», *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 32 (6-8 Μαΐου 2011) (υπό έκδοση).

12. Οι σημασίες του Π.ΕΠ [-ák] «είδος λουλουδιού / όργανο / μέρος του σώματος»

παραπάνω Π.ΕΠ απαντά στη ΝΕ.Κ. και μάλιστα με ιδιαίτερα υψηλή παραγωγικότητα αποτελώντας το πλέον συνηθισμένο υποκοριστικό Π.ΕΠ αυτής.

Έτσι, βασικό ερευνητικό ερώτημα στο οποίο θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε ερμηνεύοντας το σημασιολογικό περιεχόμενο του [-ák] σε συγχρονικό επίπεδο και την απουσία από αυτό της υποκοριστικής σημασίας είναι το εξής: «πώς ερμηνεύεται η παντελής απουσία από το παραγωγικό σύστημα του Ι.Ι. της υποκοριστικής σημασίας του Π.ΕΠ [-ák] η οποία και αποτελεί τη μοναδική που απαντά στη ΝΕ.Κ. και συγχρόνως η παρουσία σε αυτό 3 άγνωστων στη ΝΕ.Κ. σημασιών;».

3. Ερμηνεία

Ο Ανδριώτης έχοντας υπόψη του και κατά συνέπεια περιοριζόμενος μόνο στην προαναφερθείσα περίπτωση των ΟΥΣ που δηλώνουν «μέρος του σώματος» με αρνητική-ειρωνική διάθεση, ερμηνεύει το φαινόμενο της μη δήλωσης υποκοριστικής σημασίας από το παραπάνω Π.ΕΠ «διότι εις το γλωσσικόν αίσθημα των Ιμβρίων [η κατάληξη αυτή] υποπίπτει ως ύβρις».¹³

Μια τέτοια όμως προσέγγιση, εκτός από το γεγονός ότι στηρίζεται, όπως είδαμε, σε ελλιπή δεδομένα, δεν κρίνεται επαρκώς πειστική και ικανοποιητική: δυσκολευόμαστε δηλ. να δεχτούμε ότι ένας σημασιολογικός χρωματισμός και γενικότερα μια σημασιολογική διεύρυνση ενός Π.ΕΠ που παρατηρείται σε έναν ιδιαίτερα περιορισμένο αριθμό λεξικών τύπων και μάλιστα σε συγκεκριμένο περιβάλλον (όπου επικρατεί η συναισθηματική φόρτιση) είναι τόσο ισχυρός ώστε να προκαλέσει όχι απλά τη συρρίκνωση αλλά την πλήρη εξαφάνιση της υποτιθέμενης βασικής σημασίας του εν λόγω Π.ΕΠ, δηλ. αυτής του υποκορισμού. Συγχρόνως, δεν ερμηνεύει και τον τρόπο με τον οποίο η σημασία του υποκορισμού συνδέθηκε με εκείνη του αρνητικού συναισθήματος.

Μια λεπτομερέστερη ωστόσο εξέταση του ακριβούς σημασιολογικού περιεχομένου των παραπάνω παράγωγων ονοματικών τύπων, ξεκινώντας από όσα δηλώνουν «είδος λουλουδιού», καταδεικνύει τα εξής: το αντικείμενο αναφοράς καθενός από αυτούς είναι ένα λουλούδι που συγχρίνεται με κάποιο άλλο αντικείμενο αναφοράς (από τον χώρο των φυτών (1: [agaθáák]), των ζώων (2: [fi dák̄ paraák]) ή των αντικειμένων (2: [panirák̄, vurtśák]) λόγω της ομοιότητας που εμφανίζουν ως προς κάποιο

απαντούν και στη ΝΕ.Κ. αλλά σε σαφώς μικρότερο βαθμό συγκριτικά με το Ι.Ι. ενώ σε συχνότητα υπολείπονται κατά πολύ της υποκοριστικής σημασίας (πρβ. σκυλάκι «είδος λουλουδιού», παγκάκι).

13. Βλ. Ανδριώτης, ό.π. (σημ. 1), σ. 185.

χαρακτηριστικό. Ωστόσο, καθώς το λουλούδι αποτελεί οντότητα κατά πολύ μικρότερη από τα αντικείμενα αναφοράς με τα οποία συγκρίνεται (αγκάθι, φίδι, πάπια, πανέρι, βούρτσα) υποθέτουμε ότι η σύγκριση του εκάστοτε λουλουδιού πραγματοποιείται με την υποκοριστική σημασία του, με αποτέλεσμα η ακριβής σημασία του Π.ΕΠ [-ák] να αντιστοιχεί στην παράφραση: «είδος λουλουδιού που μοιάζει με μικρό + Θ». Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να διαπιστώσουμε εάν η παρουσία των υπόλοιπων παράγωγων ΟΥΣ με αυτό το Π.ΕΠ ενισχύει ή όχι την υπόθεση αυτή.

Ξεκινώντας από τα ΟΥΣ., στο Θ των οποίων προσαρτώμενο το [-ák] δηλώνει «όργανο», παρατηρούμε ότι στο ΟΥΣ [furlák] «είδος σβούρας» η παραπάνω σημασία συνδέεται με την αντίστοιχη υποκοριστική με τον ίδιο τρόπο, σύμφωνα με το σχήμα: [furlák]: «μικρό όργανο που + Θ[fúrla “στριφογύρισμα”]», ενώ στο [karfítsák] η διαχρονική προσέγγιση του σημασιολογικού του περιεχομένου που θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια θα είναι, πιστεύουμε, άκρως ενδιαφέρουσα και ενδεικτική της χρήσης του Π.ΕΠ [-ák].

Συγκεκριμένα, στο Ι.Ι. και σε συγχρονικό επίπεδο απαντούν οι ονομαστικοί τύποι [karfítsa] και [karfítsák] με τη σημασία «καρφί» και «βελόνα» αντίστοιχα. Έτσι, προσεγγίζοντας τους τύπους με πρίσμα αφενός διαχρονικό και αφετέρου συγκριτικό τόσο μεταξύ τους όσο και με ισοδύναμους τους από τη ΝΕ.Κ. οδηγούμαστε στις εξής διαπιστώσεις ως προς τη σημασιολογική και μορφολογική εξέλιξη και παρουσία του παραπάνω Π.ΕΠ: στο Θ του ΟΥΣ [karfí] προσαρτήθηκε το υποκοριστικό Π.ΕΠ [-ítsa] με αποτέλεσμα την παραγωγή του ΟΥΣ [karfítsa] με τη σημασία «μικρό καρφί / καρφάκι» είτε «όργανο πιο μικρό και πιο λεπτό από το καρφί, δηλ. καρφίτσα». Στη συνέχεια, ωστόσο, λόγω της απώλειας της υποκοριστικής σημασίας (και γενικότερα) του [-ítsa] (για τους λόγους που θα υποστηρίξουμε πιο κάτω για το [-ák]) το ΟΥΣ [karfítsa] έχασε την υποκοριστική του σημασία, θεωρήθηκε απλό, πήρε εκείνη του «καρφιού» και χρησίμευσε ως βάση στην οποία προσαρτήθηκε αφενός το υποκοριστικό Π.ΕΠ [-ák] για τον σχηματισμό του ΟΥΣ [karfítsák] με τη σημασία «όργανο πιο μικρό και πιο λεπτό από το καρφί, δηλ. καρφίτσα» και αφετέρου το επίσης υποκοριστικό και παραγωγικότερο από όλα τα Π.ΕΠ με την ίδια σημασία [-úð¹] για τον σχηματισμό του ΟΥΣ [karfítsúði] με τη σημασία «μικρό καρφί / καρφάκι». Έτσι, για να αντιληφθούμε πληρέστερα την προγενέστερη υποκοριστική σημασία του [-ák] είναι απαραίτητο να διακρίνουμε πίσω από ή μέσα στη σημασία «βελόνα» την έννοια του υποκορισμού («όργανο που μοιάζει με μικρό ή λεπτό καρφί»). Εξάλλου, το γεγονός ότι η υποκοριστική επιθηματοποίηση αποτελεί την

παραγωγική διαδικασία για την έκφραση της σημασίας «βελόνα» από την αντίστοιχη «καρφί» αποδεικνύεται και από μια πρόχειρη συγκριτική θεώρηση των δεδομένων της ΝΕ.Κ. στο πλαίσιο της οποίας με προσάρτηση στην παραγωγική βάση του απλού λεξικού τύπου [karfí] των υποκοριστικών Π.ΕΠ [-ákí, -ítsa] προέκυψαν οι παράγωγοι ονοματικοί τύποι [karfákí] «μικρό καρφί» και [karfítsa] «όργανο πιο μικρό και πιο λεπτό από το καρφί» αντίστοιχα.

Έτσι, σύμφωνα με την υπόθεση που κάναμε για την υποκοριστική σημασία του [-ákí], φαίνεται ότι αυτό σε κάποια παλαιότερη φάση του Ι.Ι. ήταν φορέας υποκοριστικού σημασιολογικού περιεχομένου. Λόγω ωστόσο της συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού υποκοριστικών Π.ΕΠ και μάλιστα με υψηλή παραγωγικότητα,¹⁴ ατόνησε η χρήση του και τελικά εξαφανίστηκε. Ίχνη αυτής της υποκοριστικής σημασίας του Π.ΕΠ μπορούν να διακριθούν, όπως αναφέραμε, στα 5 παράγωγα ΟΥΣ που ενδεικτικά αναφέρθηκαν παραπάνω και δηλώνουν είδος ισάριθμων λουλουδιών. Αναλυτικότερα, η θέση και η εξέλιξη του Π.ΕΠ [-ákí] στο εσωτερικό του παραγωγικού συστήματος του Ι.Ι., όπως αυτή αντικατοπτρίζεται στους 5 προαναφερθέντες παράγωγους ονοματικούς τύπους που δηλώνουν «είδος λουλουδιών», είναι η εξής:

Σε πρώτο στάδιο, όταν – όπως υποστηρίζουμε – το [-ákí] ήταν σε χρήση ως υποκοριστικό Π.ΕΠ (όχι ιδιαίτερα υψηλής, κατά τα φαινόμενα, παραγωγικότητας χωρίς να είμαστε σε θέση, έξω από τα όρια μιας εξονυχιστικής διαχρονικής προσέγγισης, να επιχειρηματολογήσουμε για το θέμα περισσότερο) τα ΟΥΣ [agathák, fidák, panirák, parák, vurtsák] χρησίμευαν ως υποκοριστικά των αντίστοιχων απλών λεξικών τύπων: [agathí, fidí, panerí, párx̄a, vúrtsa] και προοδευτικά, λόγω της ομοιότητας που υπήρχε, απέκτησαν και τη μεταφορική σημασία «είδος λουλουδιού που μοιάζει με μικρό ...», η οποία ήταν και αυτή που διατηρήθηκε χάρη στη μεταφορική σημασία της μετά τη σταδιακή αντικατάσταση του [-ákí] από τα υπόλοιπα υποκοριστικά Π.ΕΠ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα αφενός το [-ákí] στο συγχρονικό επίπεδο που εξετάζουμε να είναι φορέας της σημασίας «είδος λουλουδιού» που εκ πρώτης όψευς δεν μπορεί να συσχετιστεί με εκείνη του υποκορισμού και αφετέρου η υποκοριστική σημασία να δίνεται στα 5 προαναφερθέντα Θ – μετά την αντικατάσταση του [-ákí] – με την προσάρτηση του ανάλογου υποκοριστικού Π.ΕΠ.

Ανάλογη φαίνεται ότι είναι και η περίπτωση των παράγωγων λεξικών τύπων που δηλώνουν μέρος του σώματος σε αρνητικά φορτισμένα συμ-

14. Για τα υποκοριστικά Π.ΕΠ που απαντούν στο παραγωγικό σύστημα του Ι.Ι. πρβ. Τζαβάρας, *Το μορφολογικό σύστημα του μινωικού ιδιώματος*, ό.π. (σημ. 2).

φραζόμενα. Συγκεκριμένα, όπως υποστηρίζουμε, κατά τη χρονική περιοδο κατά την οποία το [ák] είχε υποκοριστική σημασία προσαρτήθηκε με τα παραπάνω ΟΥΣ με αποτέλεσμα παράγωγοι λεξικοί τύποι όπως [kurmák, mataák, ñxák, ruðarák, xirák] να λειτουργούν ως υποκοριστικά των αντίστοιχων απλών ενώ προοδευτικά απέκτησαν και την αντίστοιχη προαναφερθείσα ειρωνική σημασία, η οποία είναι σε χρήση σε παρόμοια συμφραζόμενα και στη ΝΕ.Κ. (π.χ.: θα στα βγάλω τα ματάκια αν μου κάνεις κορδελάκια / θα στο σπάσω το χεράκι κακομοίρη μου) και ήταν και αυτή που διατηρήθηκε μετά τη σταδιακή αντικατάσταση του [-ák] από τα υπόλοιπα υποκοριστικά Π.ΕΠ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα αφενός το [-ák] στο συγχρονικό επίπεδο που εξετάζουμε να προσαρτάται σε Θ δηλωτικά μέρους του σώματος με ειρωνική, σκωπτική ή οργίλη διάθεση που εκ πρώτης όψεως δεν μπορεί να συσχετιστεί με τη σημασία του υποκορισμού και αφετέρου η υποκοριστική σημασία να δίνεται στα αντίστοιχα Θ – μετά την αντικατάσταση του [-ák] – με την προσάρτηση του ανάλογου υποκοριστικού Π.ΕΠ (π.χ.: [kurmúð¹, matúð¹, ñxúð¹, ruðarúð¹ / ruðarÉ, xirúð¹]).

Εξάλλου, ενδεικτικά και συγχρόνως ενισχυτικά στοιχεία της παλαιότερης υποκοριστικής υπόστασης του Π.ΕΠ [-ák] αποτελούν αφενός η ύπαρξη του υποκοριστικού Π.ΕΠ [-áks], το οποίο, έχοντας [- παραγωγικότητα], συμβάλλει στην παραγωγή τόσο των προσηγορικών ΕΠΙΘ [rsáks, marḡiláks] όσο και του κύριου (βαφτιστικού) υποκοριστικού ΟΥΣ [ksináks] (< ksenákis < ksénos + -ákis)) το οποίο μετά την απώλεια της υποκοριστικής σημασίας του προσέλαβε νέο υποκοριστικό Π.ΕΠ με αποτέλεσμα την παραγωγή του τύπου [ksinakúð¹], αφετέρου η ύπαρξη στην Ίμβρο ορισμένων τοπωνυμίων¹⁵ σχηματισμένων με το [-ák] το οποίο μάλιστα φαίνεται ότι έχει υποκοριστική σημασία¹⁶ (π.χ.: [kastal-ák, taf-áka, t kól tu vnar-ák, vris-áka, kastr-ák, madr-áka, vrax-áka, siñn-áka]).¹⁷

Αθήνα

ΞΕΝΟΦΩΝ ΤΖΑΒΑΡΑΣ

15. Πρβ. Ξενός, ό.π. (σημ. 1), σσ. 211-223· Εταιρεία Μελέτης Ίμβρου και Τενέδου, *Οι οικισμοί της Ίμβρου*, (Πρακτικά Συμποσίου), Θεσσαλονίκη 1998· Εταιρεία Μελέτης Ίμβρου και Τενέδου, *Τοπωνυμικός χάρτης της Ίμβρου*, Θεσσαλονίκη 2010 (υπό έκδοση)· Ανώνυμος, «Ελληνικά τοπωνύμια εκτός του ελλαδικού χώρου», *Ονόματα* 15 (2000) 485-491· Ξ. Τζαβάρας, «Ο υποκορισμός στα τοπωνύμια του γλωσσικού ιδιώματος της Ίμβρου», *Ονόματα* 20 (2010) (υπό έκδοση).

16. Αναφορικά με την απόδοση ΥΠΟΚ σε τοπωνύμια στο Ι.Ι. πρβ. Τζαβάρας, ό.π. (σημ. 15).

17. Για περισσότερα τοπωνυμικά παραδείγματα καθώς και τον προσδιορισμό της περιφέρειας του καθενός πρβ. την υπό εκπόνηση διδακτορική διατριβή μας καθώς και Εταιρεία Μελέτης Ίμβρου και Τενέδου (2010), ό.π. (σημ. 15).

